List 2. **NOVICE** Tečaj 4.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 14. januarja 1863.

Gospodarske stvari.

Kako je z govejo kugo nadalje.

Gospodarjem našim, kteri so še zmiraj v skrbi zavoljo grozne bolezni, povemo po obljubi svoji, kako nadalje stoji s kugo govejo. Kar jim povemo, je gotovo, ker teče iz gotovih virov.

C. kr. deželno glavno poveljstvo v Zagrebu je zadnje dni preteklega leta iz Bosne zvedilo, da goveja kuga, ki je ondi iz začetka sila huda bila, očitno pojenjuje in zlasti — hvala Bogú — v tistih krajih, ki so bliže hrvaški meji. Najhuje gnjezdo njeno je zdaj v notranjih krajih Bosne: v Sarajevu, Travniku, Jajčah in pa okoli Livna in Glamoča.

Al še bolj tolažljivo je to, kar trdi živinozdravnik, ki je bil iz Hrvaškega v kužne kraje Bosnjakov poslan, namreč da ondašnja kuga ni prava izhodnja goveja kuga, ampak le črm (ali vrančni prisad ali metljaji, Milzbrand, Anthrax), ki je tudi pri nas le predobro znan, nam vsako leto in najraje poleti veliko živine pomorí in nam davi ravno zdaj tudi prešiče. Turška vlada pa je zlo nečimerna in tudi Bosnjaki so nemarni, — ni tedaj čuda, ker se huda bolezen ne zatiruje, da se zlo razširja. Omenjeni zdravnik pripoveduje, da nečimernost turške vlade sega tako deleč, da na nekem sejmu v Ključu je bil vol, poln kužnine pod kožo in mesom, očitno v mesnici na prodaj, in Bosnjaki so meso kupovali meni nič tebi nič. Nasledek tega pa je bil, da je veliko ljudí nevarno zbolelo in veliko jih tudi pomrlo, ker so se okužili s takim mesom. Ljudje so hitro mrli, otekali po životu, črne pike so se jim narejale — in res ni čuda bilo, da se je (kakor so tudi „Novice“ v zadnjem listu omenile) hrup zagnal, da v Bosni mrjó ljudje za kugo, izhodnji ali orientaljski kugi podobno, in da se je zaprla Bosnjakom tudi pot čez avstrijansko mejo. Zdaj pa je v tiste kraje poslani vojaški zdravnik se prepričal, da ona bolezen ni kuga, in odprla se je popolnama nesumljivim ljudém spet meja iz Bosne v Hrvaško, le toliko je še zaprta ostala, kar se tiče kužne živine.

Prava goveja kuga je v krajih Vojaške Granice dosihmal se prikazala v ogulinskem (kjer je do 27. dec. l. l. poginilo 4 goved, 7 so jih pobili), otočanskem (kjer je poginilo 1), sluinskem (kjer jih je poginilo 7), in v grof Jellačičevem 1. graničarskem polku (kjer jih je poginilo 6), pa tudi v vojaški senjski občini, kjer je poginil 1 vol. — Sèm ter tjè v teh krajih je vrančna bolezen.

Čeravno tedaj še zmiraj tli nevarna nam iskra na Hrvaškem, je vendar to tolažljivo, da se dosihmal ne razširja še preveč prava goveja kuga ne v Bosni ne v Hrvaški.

Al ena iskra je dosti, da se streha užge, ki pokončá celo hišo, — zato pazimo še zmiraj zvesto in neprenehamo, da odvrnemo nesrečo.

Na Štajarskem pa v sevniškem kantonu je po poslednjih naznanilih gotovo, da imajo pravo govejo kugo, ktera se je 22. dne unega mesca začela v Rajhenberku, 26. v Šedúnu, v Gorici pa 4. dne tega mesca. V vseh teh treh krajih skupaj je 311 goved, med temi jih je zbolelo (do 6. dne t. m.) 26, poginilo 11, 15 bolnih in 16 sumljivih so pa brž pobili, da se, ako je moč, zatare kuga. Kuga je bila na Štajarsko zanešena po prešičih hrvaških 9. dné unega mesca, ko še meja štajarska proti meji hrvaški ni bila zaprta, ker se takrat še ni znalo za kugo. Vse, kar postava veléva, je bilo zdaj brž storjeno in vsi omenjeni trije kužni kraji so popolnoma zaprti. — Zdaj že več dni ni nič živine na novo zbolelo.

Čujte zdaj, gospodarji bližnji, da brž brž, ko se kaj sumljivega prikaže pri vaši živini, naznanite to svoji c. k. gosposki!

Ravnokar smo prejeli od sl. c. k. okrajne gosposke v Kozjem na Štajarskem oklic od 2. dné t. m. s prošnjo, naj ga razglasimo po „Novicah“, da se zvé po svetu. Glasí se ta oklic tako-le:

Zavoljo goveje kuge na Hrvaškem in v Rajhenburgu in Šedunu na Štajarskem so vsled ukaza visocega c. k. deželnega poglavarstva graškega od 31. dec. 1862 za zdaj prepovedani sejmi v Podčetrtku, Olimjah, pri sv. Miklavžu na polji, pri sv. Petru pod sv. gorami, v Podbrdu, Koprivnici, Kozjem, Pilstanu, Planini in Dobji kantona Kozjega. — Ta prepoved sejmov veljá tako dolgo, dokler nevarnost žuga, in se ne prekliče očitno.

Še nektere dobrovoljne misli o poljodelstvu.

O važnosti gnojne močí človeškega blata, mokrice in kostí je potrebno še povedati, kar imenitni kemikar dr. Liebig o tej zadevi pravi. On govorí to-le:

Bolezni se ogniti, ktera evropejske ljudstva zatira, in raba pravih sredstev je težka reč, ker bolnik ne verjame, da je bolan. Ljudstva so enake jetičnim, kteri gledaje se v zerkalu se mislijo zdravi, in pijejo kozarec za kozarcom oživljivega vinca, češ, da jih krepčá, pa le bolezen pospešuje. Tako tudi kmetovavec misli, da polju s peščico gnoja nadomestuje, kar mu je po pridelkih oddalo; od todi pa izvira opešanje zemlje.

Od todi pride, da cele ljudstva počasi obožajo, hirajo, še celó zginejo. Umetni človek zná si napravljati sodo, mjilo in druge stvarí, poljskih pridelkov pa še nihče. Človek obdeluje zemljo, in ona s pomočjo zraka svitlobe, mokrote in gorkote storí, da kali seme, in donaša sad.

Ljudje povživajo poljske pridelke in meso raznih

žival, pa le tiste tvarine porabijo za-se, ktere rastline iz polja za živež dobivajo, izmetuje človeško in tudi živalsko truplo večidel iz sebe. Ako se ti izpahnjeni ostanki rastlin ne povračujejo polju, mora hirati, rastlinam pa potrebni živež sčasoma primanjkovati.

Vidite, dragi poljodelci, to je krivo, da so pridelki čedalje manji in slabši. Toraj mora biti prva skrb kmetovavcova, svoje zemljišče vedno pri dobri moči prihraniti, da mu z gnojem vse tiste tvarine povračuje, ki so jih zeljiša povžile.

Meščani povžijejo veliko od blizo in deleč pritiranih pridelkov; na prašanje pa, s čem povračujejo to zemljiščem? moramo reči, da večidel z nobeno stvarjo, ker izpahnjeni otrebki splavajo po vodi, kosti, preš iz oljarij pa največ gré v ptuje dežele.

Meščani, gorjé vam bo, če boste še za naprej tako slabo in kakor mačoha povračevali iz dežele dobivani živež! Vi in kmetovavci se bližate stradežu, sebi in kmetijstvu spodkopujete blagostan! Predramite se, in saj toliko mislite na uboge kmetovavce, da jim priložnost daste, nazaj dobivati, kar vi od vam pritiranega živeža izpahujete in zametujete! Napravljajte pripravne zbiralnice za izpahnjence in dajajte kmetovavcom priložnost, jih porabiti v krepčanje polja. Delajte mešanco (kompost), kakor po drugih mestih; osnovajte fabrike za napravo koščene moke itd. Tako se bode pridobil zaslužek nepremožnim, se bode odpravljala gnjusoba po ulicah in tekoče vode namenjene za vžitek ljudem in živali! Zavest, da si s takim početjem utemeljijo blagor lastni in poljodelstva sploh, jim bode najlepše povračilo za trud in stroške; vrh tega bo pa tudi kmetovavec veselo povračeval stroške s kupovanjem gnojnine. Dr. O.

Različne stvari.

Kako uravnamo naše nove občine ali soseske?

Spisal Podgorski.

(Konec.)

Nove občine moramo tedaj drugače osnovati. V ta namen bi jaz nasvetoval tako-le:

a) Občine naj se naredé dovolj velike in premožne. Zunaj posebnih in nepremagljivih okolišin, kjer lega in daljava drugače ne dopusča, naj nima nobena občina manj od 4000 (štirih tisoč) duš. Združijo naj se pa v jedno občino take soseske, ki so po legi, po cestah in vodah, po vkupnih zadevah, tudi cerkvenih, in po svoji naravi zvezane in sorodne. Ta sostava občin je po mojem prevažna ne samo, ker krije v sebi njih materialno moč, ampak tudi ima potem za temelj služiti višjim sodnim in politiškim osnovam. Zatoraj naj se ona ne prepušča samemu naključju, niti naj se ne daje kantonskim gosposkam v roke; marveč naj jo uredi deželni zbor sam po svojem odboru, ali po posebnih, v ta namen sostavljenih komisijah in zaupnih možeh. Pri tem naj se ne gleda na sedanje okrajne ali kantonske meje, temveč naj se občine sestavijo brez obzira na kantone. Zakaj ti tako niso stanovitni, ter jih bo prihodnja organizacija gotovo spet spreminjala. Bolje je tedaj, pa tudi naravneje, da se kantoni ravnajo po občinah, ko občine po kantonih.

Al da se pri tej centralizacii samostojnost dosedanjih katastralskih občin — ktere bi jez imenoval soseske — popolnama ne zatare, naj se občinski odborniki izberó tako, da bo imela vsaka veča soseska po jednega svojega, ki naj se imenuje s posebnim imenom, na priliko, starašina. Tako bo župan glava občini, starašina pa soseski. Ta bo županove povelja izvrševal, in ob enem na posebne soseskine zadeve pazil.

b) Občinam naj se dá dovoljna izvršilna oblast. V ta namen naj imajo pravico, da bodo svoje naredbe skozi vse stopnje izvrševale, to je, da bodo smele dolžnikom, ki svoje dolžnosti proti občini ne izpolnijo, premaklino rubiti, in rubljenino na javni dražbi prodati. Potem, da bodo imele oblast tiste, ki občinskih zapoved ne spoštujejo, kaznovati, in to: z dnarji (globo) do 15 gold. ali z ječo do 3 dni ali z občinskim delom do 8 dni, in v tistih primerih, v kterih kaznenski zakon telesno kazen dopušča, pod tistimi pogoji s šibjem ali palicami do 10 udarcev.

Da se vendar v teh rečeh pri naših, ne vselej dosti izobraženih županih odkloni vsaka zla raba, naj se naredbe, po kterih se ima kdo kaznovati ali komu kaj na dražbi prodati, delajo vselej v zboru župana in dveh odbornikov, ki so vsi trije za naredbo odgovorni; potem naj se držite dve knjigi, jedna za izvrhe, druga za kazni, v ktero se ima kazen ali izvrha, potem ime stranke in razlog na kratko vpisati, ter po županu in prisednih dveh odbornikih podpisati. Ako kteri odbornik v kazen ali prodajo ne privoli, naj podpisu dodá, da ni privolil, kar ga odveže od odgovornosti. Ako se kaka kazen ali izvrha v knjigo ne bi vpisala, ali ko bi se kdo iz hudobije obsodil, naj se župan in sokrivi prisedniki kaznijo.

Tako naj izvršuje občina tudi poravnave, ki se pri njej naredijo.

Da bo pa občina imela potrebne organe ali orodje za svoje opravila, naj si drží vsaka svojega pisarja ali tajnika, potem po jednega ali več pandurov, ki smejo oroženi biti.

Nadalje naj bodo občinskim županom žandarji neposredno poslužni; tudi naj jim bo dopuščeno devati svoje kažnjenike v ječo okrajne gospóske, kjer jih okrajni ječar prevzame, in redí kakor druge jetnike.

Zunaj tega naj bo vsaki občinec pod kazen vezan, na županov poklic občini za vzdržanje javnega reda in varnosti na pomoč biti.

c) Ker naši ljudje dozdaj niso imeli ne vaje ne poduka v občinskih rečéh, naj dá deželni zbor po odboru na deželne stroške izdelati knjigo o občinski upravi, v kteri se razloží po domače vse, kar je občincom in občinskim upravnikom vediti treba.

Potem naj se u občinsko upravo vpelje javnost (očitnost) v najobširnejši meri. Javnost naj bo učiteljica in nadgledovavka občinskega življenja. Zatoraj naj se vsaka občinska seja naprej oznani celi občini, ne samo odbornikom, in sejni dan naj se ustanovi tako, da ljudstvo lahko zraven pojde.

V sejah naj se obravnuje vselej v jeziku ljudstvu umevnem; v tem jeziku naj bivajo tudi vsi zapisi, dopisi, odpisi, razglasi itd. Zatoraj naj se že v občinski postavi ustanoví, da je opravilni jezik v občinah tisti, ki je večini prebivavcov materni. Zakaj brez te ustanove javnost ne pomaga nič, in marsikter pošten in previden odbornik bi v seji moral molčati in dolgi čas prodajati, ker tujega jezika ne bi razumel.

d) Imajo se osnovati okrajne občine (Bezirksgemeinden), ki bodo določevale o zadevah, ki se tičejo več občin jednega okraja ali jedne strani, na priliko, o cestah, mostovih, občekoristnih napravah itd. To je tem potrebneje, ker bi morale drugače kantonske gospóske te opravila prevzeti, pa bi jele kmalo v občinsko autonomijo segati, ter jo spodkopavati.

Posebno pa se ima okrajnim občinam izročiti vodba volitve za deželni zbor. Vsaka taka občina naj bode volitna okolica za jednega ali več deželnih poslancov; njega poglavarstvo pa bi ravnalo volitev. Zakaj dokler se bo vlada po svojih možéh v volitve mešala, ustava ne postane resnica. Kajti ustava ima ta pomen, da se postavodavstvo deli med vlado in narod tako,

da je ravnovažje njune moči pravi uzor ustavnega življenja. Al če iz volitev izidejo možje, ki niso prava národna volja, ne národni izraz, prašamo: kje bodo národni zastopniki? kje ravnovažje med dvema postavodavnima močema? Temveč bi vlada bila na jedni in drugi strani in gotov je — ustavni absolutizem.

Vladi sami, ako želí pravo ustavnost, kar po velikodušni obljubi Njih Veličanstva ni najmanj dvomiti, mora do tega biti, da se pogoji ustavnega življenja krepko in životno razvijo, zakaj ustava le na videz ne okrepi Avstrije.

To so moje misli, kako bi se z ozirom na osnovo, po državnem svetovavstvu izdelano, in na občinski zakon od 17. marca 1849 dale napraviti samostojne in za delovanje pripravne občine. Ne zamujajmo zdaj lepe prilike, ki daje lep kos naše prihodnje osode v naše roke. Zakaj take prenaprave se ne delajo vsako leto. Ne strašimo se, če bodo prav stroški za zdaj nekoliko veči. Prihodnost nam jih, ako Bog dá, dvoje in troje povrne. V naših rokah je zdaj prvi začetek samopravnega življenja. Zatoraj si živo predočimo pregovor svojih južnih bratov: „Bog veli čoveku: pomozi si sam, i ja ću ti pomoći.“

Slovenci pozor!

—M.— Novo leto in kakor vsi upamo in želimo, srečno novo leto nam je nastopilo. Držé se stare navade, naj prijatlu, kterega ljubezni sem toliko vžil in kteremu bom zvesto udan do črnega groba, vošim to, kar mu bo srečo doneslo: naj izrečem slovenskemu narodu kratko vošilo: Slovenci pozor!

Te besedi vam bi sicer vsaki čas smel oklicovati; pa posebno zdaj o novem letu se mi zdi pravi čas za to. Državni zbor se je po dolgem trudnem delovanji, po tolikem imenitnem besedovanji mirno razšel; o tem pa, kar nam je pridobil in koristil, bo govorila ali molčala zgodovina prihodnjega časa; zgodovina je pravična sodnica, ki je ne podkupi ne leva ne desna. Misli, bravec, pa nikakor niso obrzdane, in ravno k premišljevanju, k bistri presoji dosedanjega djanja naših državnih poslancov bi vas vabil in prosil, ponovite si v spomin kratko zgodovino prvega državnega zbora; vzemite si iz nje dobre koristne nauke, in rabite te nauke zraven lastnih misel in utrjenih skušinj v važni dôbi, ktera bo ravnokar nastopila za naš narod. Deželne zbornice so se zopet odprle poslancom narodov avstrijanskih. Obravnovale se bodo zopet važne zadeve na zemlji slovenski v raznih zborih, s kterimi smo obilno obdarovani. Akoravno smo v vrsti manjih narodov mnogojezične Avstrije, imamo za Nemci največ deželnih zborov, in smeli bi iz tega pričakovati, da se bodo v toliko zbornicah naše potrebe gotovo natanko pretresovale, dobro spoznale, in da se nam vsaj v nekterih ne bode krivica godila.

Mi, ki smo v nekdanjih dobah od Hunov do Avarov, od Frankov do Turkov in od Turkov do Francozov precej več trpeli kakor mnogi drugi narodi, bi morali zdaj enkrat že nadjati se vsaj tolike sreče, kakor drugi narodi. Če to ravno tukaj rečem, ne mislim na predlanske deželne zbore, ker ti so bili kratki in njih poglavitni namen ni bil, temeljito pečati se z deželnimi potrebami. Oziram se v bolj pozno prihodnost na seje deželnih zborov, ko se bodo poverniki naši zvesto poprijeli deželnih zadev, ko bodo prosto odkrivali stare napake, iskali za naš blagor pravih pripomočkov in zagotovili izpolnitev glasnih željá narodnih.

Pa skoraj ironija bi bila, če to vse precej od prihodnje seje pričakujemo. Kakor gotovo je, da deželni zbori bodo v resnici postali pravi glas naroda, kteri bo tožil, grajal in tirjal, in ne zastonj, da bodo postali trden stebr narodnosti naše; tako gotovo je, da tako važna reč ne nastane čez noč in tudi ne čez leto in dan; ker v začetku vsaka človeška reč je nepopolna. Da so pa naši deželni štatuti poprave potrebni, in da naše prve volitve niso bile posebno srečne, večidel poznamo. Dosti lepih govorov, nekaj prepirov in zanimivih pomenkov smemo pričakovati, — koliko pa prida za narod in dežele, bomo vidili. Tukaj veljá: Slovenci pazite! Vsa dežela, vès narod se mora dušno udeleževati razprav deželnih zborov. Prebirajte, poslušajte sklepe in nasvete zborov; primerjajte jih z vašimi lastnimi mnenji in z odkritimi željami naroda; posebno pa pazite na posamesne odbornike, na njih zahtevanje, na njih glasovanje, da bote znali: na koga se smete zanesti v vseh rečéh, na koga le v nekterih, in kdo se ni skazal vreden vašega zaupanja. Tako bodo odborniki bolj skrbeli za narod, ko bodo čutili, da narod pazi na njih besede; narod pa bo v prihodnjih volitvah bolje se vedel, in volil možé, o kterih znanosti, trdnem možtvu in ljubezni do domovine je djansko prepričan in ne samo iz besedí pri veselih priložnostih rečenih. Takih zvestih mož imamo veliko v narodu; da jih v deželnih zborih malo sedí, skoraj ni moglo drugači biti. Če pa, Slovenci, prihodnjič pazite, se bo ta reč ravno spreobrnila. Akoravno volitveni red Slovencom ni povsod ugoden, in tudi ni pričakovati, da ga bodo prihodnji deželni zbori popravili, vendar mogoče bo veliko več za národno reč unetih mož postaviti v zbore.

Vem, da pri prihodnjih deželnih zborih Slovenci nikakor ne bodo rok križem držali; pa bolj kakor v drugih rečéh se mora ravno v političnih zadevah kakor pred mogoče skrbeti ne samo za bližnjo, temuč tudi za bolj oddaljeno prihodnost. Kar če biti stalno in temeljito, ravná se počasi, tedaj se mora neutegama začeti in doganjati brez preneha. — Pazite, Slovenci, da se upeljajo, da se utrdijo vse vaše pravice, od kterih ne smete ne mrvice odstopiti. Kdor pozná pravico, kdor jo čisla in se za-njo poteguje, ne bo se mu kratila. Po starem pravilu pa je to, kar je enemu pravica, drugemu je dolžnost; ako tedaj jez svoje pravice ne rabim in jo opuščam; manjša se na drugi strani dolžnost in spremení se nazadnje v pravico. Tako bo z nami Slovenci, ako se trdno ne poprimemo svojih pravic in njih čiste izpeljave ne terjamo. Začelo bi se sopet staro, po ustavi preklicano ravnanje; podkopovale bi se bolj vidno, bolj predrzno naše pravice, na noge bodo zopet stopili naši nasprotniki, krotkost naša jim bo dala pogum, odrekati in jemati nam, kar smo že imeli, in obrekovali nas bodo zopet in trobili po svetu, da so naše tirjatve bile izmišljene nenárodne, in da so nekteri izmed nas samo zmešnjave delali in občni mir države kaliti želeli. Nezadolžena nesreča se lahko pretrpi, ako se pa pridobljena sreča z lastno nemarnostjo zaigrá, taka nesreča je grenka in obupna. Kdor se na morji rešiti želí, ne čaka, da pride po-nj trdna mogočna barka, ampak oklene se prve deske zlomljene barke. Več kakor to pa so naši deželni zbori; oni so odri začetih bark, na kterih nam bo rešena narodnost in popolna pravica. Spoštovati moramo naše zbore; z zaupanjem na-nje ozirati se; in čeravno temu in unemu možu ne zaupamo, če nam je tudi trn v peti, bati se ga ne smemo. Ljudje, in še hitreje značaji, se preminjajo, sovraštvo in žalost se skadí, — deželni zbori in narod pa bodo ostali in rastla bo obema moč in veljava; samo da pazite in vedno pazite. — Pečajmo se z vsemi potrebami dežel, z vsemi željami naroda; odkrivajmo njegove napake, prosto, koristno in v ljubezni do pravega napredka jih presojujmo v naših društvih in časnikih, saj imamo jezik za govorjenje in ne za molčanje. Kar se bo dognalo med postavnimi

mejami, važno gradivo bo za naše zbore, ako ne danes, enkrat gotovo, in če smo marljivi, gotovo ne prepozno. Zadnjič pazite, Slovenci, na občno omiko naroda, in pomnite, koliko imamo v ti reči zahtevati od naših zborov. Omika ni podlaga samo blagostanja, temuč tudi prostosti; brez prostosti (svobode) pa ne more razcvetati se narodnost. In kaj smo mi Slovenci brez narodnosti? Kaka pa mora biti naša prava in koristna omika, razun nekterih starokopitnikov vsakdo vé. Da bi ravno prihodnji deželni zbori povsod omiko postavili na naravno národno podlago, skoraj ne smemo pričakovati. Pa koristili bodo gotovo tudi omiki. Ker je pa vsaka omika neomejena in presega ograje enega naroda, in naučena omika bistri glavi le poti odpira, po kterih se duh v lastni prostosti dalje vedri in znanje širi, pripelje nazadnje tudi ptuja omika národno glavo nazaj v domovinsko mišljenje, in nehoté, da si tudi po dolgih ovinkih, podpira národno domačo omiko. Sprejmimo tedaj tudi ptuji uk in čislajmo ga, ker je dozdaj edina pot bil do domače omike, podpora zidú naše lastne omike, ktere odvreči ne smemo, dokler nam zidanje ne stojí trdno in dokončano.

Več o vsem tem govoriti mi ne dopusti prostor in čas; naj sklenem tedaj članek ta z besedami začetka, ktere bi vam vsaki dan rad ponavljal: Slovenci pazite!

Slovstvene stvari.

Životopisi.

Spisal P. Ladislav. Hovat

II.

Važno za zgodovino slovenske literature bilo bi to, ako bi se nabirali in preobčevali životopisi (življenjopisi) vseh tistih mož, kteri so od Krena sèm delali za slovenščino ali za slovenski narod, naj so pisali v slovenskem ali kakem drugem jeziku. Taki spisi bili bi podučni in spodbudni za mladost, pojasnovali bi stanje in osodo slovenščine in zgodovino narodov. Kako živo, na primer, je popisal blaženi Slomšek v življenji Volkmara (Drobt. 1853) žalostni stan slovenščine v tistem času po Štajarskem, če lih njegov namen ni bil ta, da piše zgodovino literature. V takih spisih naj bi se popisovalo kolikor moč celo življenje, posebno pa okolišine, v kterih so delali; ako je pisal kdo po slovensko, naj bi se pridavali izgledi pisave, in sicer v originalu s tistimi besedami in črkami, kakor jih je rabil, da se more potem soditi. Ako pa ni mogoče sostaviti celega životopisa, naj bi se prav priobčavale vsaj posamesne črtice, kdor jih vé ali dobí.

Taki možje bi bili, postavimo, vsi tisti, ki so delali z Japelnom, zakaj ker so se podstopili orjaškega dela, lenúhi gotovo niso bili, in vendar je malo znanega o njih. O Kumerdej-u le to vem, da je bil rojen v Bledu, vodja v Ljubljani, in delal z Japeljnom. Debevec, katehet pri nunah, je prvi učil slovensko slovnico. Paglovica je popisal gosp. fajmošter Luka Dolinar*) v Lenčekovem „Romarji“, pa bi se utegnilo kaj več dobiti v literarnem oziru, zakaj spisal je več reči (jaz poznam samo njegovega „Tobija“, pisal je dobro), in bil je Japeljnov učitelj. P. Marko Pohlin, o tem revežu vejo le slabo pripovedovati, pa se mu krivica godí; res, da v slovenščini ni bil srečen, Kopitar ga je napadel, in za njim vsi vpijejo, tega pa ne pomislijo, da je mož veliko pisal (21 spisov je natisnjenih, 11 v rokopisu — vide „Mittheil. des hist. Ver.“ 1862) in len ni bil, uneti Slovenec je bil tudi, kar se vidi iz predgovora k slovnici, in ko bi druzega ne imel, on je spodbudil Vodnika; ko bi Markota ne bilo, javalne bi imeli Vodnika. Vsakemu svoje! — Joanes Vipacensis, kapucin na Križu pri Ipavi, okoli leta 1700; pisal je 6 zvezkov pridig. Nemškuje, se ve da, toda ne tako, kakor njegovi vrstniki, pri njem ni viditi nemške kulture. Važen je pa posebno v oziru razpostave besed; on namreč nikdar ne rabi enklitik od konca stavkov, besede bi ne najdeš na prvem mestu. In to je tehtno, ker bil je govornik ter stavil besede, kakor jih je ložeje govoriti, je toraj nam v izgled. — Kje, kedaj je bil rojen? kje se je šolal? Morda je kaj dobiti v kapucinski bukvarnici na Križu? — Kdo je bil Denko? Schönlebna menda tudi še nimamo v slovenskem popisanega. — Izmed Štajarcov bi bili Krempelj, Popovič, Selenko, Murko, koroški Gustmann; (Ahaceljna je Slomšek v „Drobtincah“ popisal). — Po takih spisih bi prišlo več imen na svitlo, ki jih pozabljenost skriva k škodi slovenščine.

Naj bi toraj Slovenci, kteri morejo, in kterim je mar za dom, iskali, nabirali in preobčevali, ako lih bi bile posamesne črtice (včasi je sama letnica veliko vredna), zakaj to bodo prileżni kamenčki za poslopje. Nekaj jih je že zapisanih po nemški in latinski, take reči naj bi se prepisale po slovenski. Najbolj pripravna shramba za take zaklade se mi zdijo naše „Novice“, kajti „Novice“ so slovenski „arhiv“; tù imamo vse, kar imamo (koliko izvrstnih preiskav Terstenjakovih, Hicingerjevih itd. hranijo one!). Bilo bi škoda, da bi ležale dragocene reči raztresene po vseh kotih in koledarčkih, da človek ne vé, kje bi iskal ali pa še dobiti ne more, ker nima vseh pri rokah. (To je posebno na deželi in po malih mesticih, kjer človek ne more leteti za vsako reč v „Biblioteko“.) — Ako bi se nabrale po takih zbirkah „Vitae clarorum virorum“, da bi sostavili sčasoma celo knjižico ter jo darovali kot „monumentum perenne“ blaženemu Slomšek-u, ali bi ne bilo to lepo? — Dela je dosti, Slovenci lotite se ga!

*) L. Dolinar je povzel po Šmarski kroniki, hvala njemu zato! Naj bi blagovolil, še kaj priobčiti iz tuhinske kronike. Čast za faro, ki kroniko ima, — čast Paglovicu, ki jo je ustanovil. Pis.

Deželni zbori.

Deželni zbor krajnski.

Začel se je deželni zbor krajnski 8. dné t. m. s slovesno sv. mašo. Že prejšni večer se je njemu na čast in po smislu gosp. žl. Radič-a predstavljala dvanajstica podob iz različne dôbe zgodovine krajnske. Gosp. predsednik baron Codelli je pozdravil zbor z ogovorom, v kterem trdno zaupanje razodeva, da bo brez vse strasti dognal mnogo važnih nalog, ki ga čakajo, ter sklenil govor svoj s trikratnim „hoch“ Njih Veličanstvu, kar je zbor nadušeno ponavljal. Po začetnem tem govoru je posnel nekoliko važniših opravil, ki jih je dognal deželni odbor celi čas, kar deluje. — Za tem ste se pretresovale nove volitvi g. dr. Skedel-na in g. Kapele-ta; obe ste bile potrjene; g. dr. Skedel je brž stopil v zbor in postavno obljubo storil; gosp. Kapele-tu pa je bil odpust dovoljen za 14 dni. Za zapisovavca sta bila gg. Guttman in dr. Skedel izvoljena, dokler se ne ustanovi opravilni red.

Ko je vse to bilo končano, je Nj. eksc. c. kr. deželni poglavar baron Schloissnigg zboru izročil iz Dunaja prejeti krasno vezani diplom od 20. oktobra 1860 v slovenskem jeziku (v nemškem ga je prvi zbor že prejel) in pa patent od 26. febr. 1861 v slovenskem in nemškem jeziku, — za tem je izročil še osnovo nove občinske postave, osnovo postave o stroških naprave in ohrane katoliških cerkev

in duhovskih poslopij in kar se tiče druge njih oprave, in pa osnovo postave o šolskih patronatih in o stroških za poslopja ljudskih šol. Ko je gosp. c. k. deželni poglavar vse to izročil zboru, poprime gosp. dr. Toman besedo in se v slovenskem jeziku nadušeno zahvaluje za cesarjeve slovenske pisma takole:

„Od kar je naša dežela zvezana z vladarji iz habsburške hiše, in odkar je naša domovina v dotiki z drugimi deželami, ktere stojé pod temi vladarji, bila je med njima zveza pravičnosti in zvestobe. Naš narod je stal zmirom zvest na strani vladarja, bojeval se je na meji proti Turkom in drugim sovražnikom, ter prelival slovensko krv za blagor cele domovine; naš narod ni nikdar zaostal za drugimi narodi, zmirom je ohranil svitli kinč svoje udanosti in ljubezni; zatoraj so pa našim prededom in dedom tudi vladarji svojo ljubezen skazovali, in so jih obdarovali s posebnimi pravicami. Danes pa je prvikrat, da nas je naš cesar in vojvoda v našem materinskem, slovenskem jeziku nagovoril, in nam pokazal, da je dôba prišla, da se moramo posluževati jezika slovenskega; on nam je dal ustavo, v našem jeziku pisano; dal je zakon enakopravnosti, iz ktere le zamore izrasti stanovitno blagostanje narodov. Kako bi jez mogel o tem molčati, in ne izreči glasne hvale v imenu slovenskega naroda, v imenu vseh vrlih Slovencov za ta dar pravice? Položeno ima biti ustavno pismo v deželni shram; ostane nam porok za postavno veljavo našega jezika. Raduj se, mili slovenski narod! Veseli se, draga domovina! Vem, da bode odmeval od gorá do gorá, od dolín do dolín glas, ki ga vskliknem iz radostnega srca: Slava našemu svitlemu cesarju in vojvodu Franc Jožefu I.!“

In slava-klici so grmeli po dvorani vsi. Slovesen je bil res ta trenutek, važne pomembe v zgodovini naši, ker prvikrat, kar se shajajo deželni zbori na Krajnskem, nam je došlo z lastnoročnim slovenskim podpisom slovensko cesarjevo pismo.

Kar je sledílo v 1., 2. in 3. seji dosihmal važnega, bile so — zraven nekterih temeljitih in nekterih praznih govorov — volitve posamesnih odborov, ki bojo zboru ali po vladi ali po deželnem odboru izročene predloge poprej sami za-se pretresli in jih še le potem občnemu zboru v sklep podali.

Prva reč te vrste je bil popis vseh opravil, ki jih je deželni odbor dovršil in tedaj tudi tistih stvarí, ki jih bo predložil zboru v prevdark in sklep. Temeljiti ta popis je složil žl. gosp. Strahl, namestni deželni odbornik, in odbor ga je natisniti dal; gosp. Ambrož ga je zboru bral. Obveljal je dr. Tomanov predlog, naj se za pretres tega popisa izvoli odsek treh zbornikov; izvoljeni so bili gospodje baron Apfaltern, dr. Toman in Brolih.

Pri volitvi odbornikov za pretres opravilnega reda, po kterem naj se obravnavajo stvari v občnem zboru in ki ga je osnoval deželni odbor, se je vnelo dosti živo besedovanje; g. Derbič je zagovarjal, naj se sprejme osnova kakoršna je; temu se je protistavil g. dr. Toman, dokazaje, da to nikakor ne gré; gosp. Deschmann ga podpira, in tudi g. dr. Zupan, toda ta pravi, naj se le tisti razdelki v občnem zboru pretresajo, ki jih odsek v pretres prinese; obveljalo je: naj se celi načrt pretrese v zboru, in po nasvetu dr. žl. Wurzbach-ovem naj se voli 5 odbornikov. Izvoljeni so bili gospodje: grof Ant. Auersperg, dr. Toman, Deschmann, dr. žl. Wurzbach in Krommer.

Dalje se je volil odbor za pretres opravilnega reda za deželni odbor. Po nasvetu dr. Zupanovem naj se voli 5 zbornikov; izvoljeni so bili gospodje: žl. Strahl, Derbič, baron Apfaltern, Brolih, dr. Skedl.

Nova občinska (soseskina) postava je med vsemi stvarmi za prerojstvo Avstrije po ustavnem duhu najvažniša postava za to, ker je podlaga vsem drugim napravam. Treba je bilo tedaj, da odbor, kteremu naj se izroči vladna osnova v presojo, se napravi veči memo drugih. In izvolilo se je 9 zbornikov, namreč gospodje: bar. Apfaltern, Koren, Zagorc, Ambrož, grof Anton Auersperg, dr. Toman, dr. Bleiweis, Golob, dr. Zupan. Važno nalogo je prejel ta odbor, in možje, ki so izvoljeni bili za to, si bojo gotovo na čelo svojih posvetovanj napisali §. 1 občinske postave od leta 1849, ki pravi: „Svobodna soseska je podlaga svobodne države.“

V 3. seji je bilo po dolgem besedovanji sklenjeno, naj se predlogi deželnega odbora, ki so bili današnji seji namenjeni, poprej pismeno in z dotičnimi podpornicami vsakemu zborniku v roke dajo in potem še le prinesejo občnemu zboru v pretres in sklep. In tako so bili začasno odloženi za današnjo sejo namenjeni predlogi zastran dozidanja v bolnišnici ljubljanski, zastran nornišnice ljubljanske in zastran vkvartiranja vojakov na Krajnskem.

Druga zraven soseskine postave važna postava je postava, kako naj se vprihodnje delajo nove ceste in popravljajo stare in komú gré beseda in oblast o tem. Vlada je o tej zadevi izročila osnovo nove postave, ki vse ceste (razun vélikih cesarskih, ki se delajo in popravljajo iz državne kase) razdeluje v trojne, namreč deželne, skladne ali kantonske in pa soseskine, in za vsako teh cest določuje, v čigavih rokah ima biti in kdo ima skrbeti za-nje, da se delajo in popravljajo, in kako. Ceste so bile dosihmal sèm ter tjè velike nadloge ljudém po deželi, kteri so jih mogli delati in plačevati, pa niso smeli nič govoriti. To bo vprihodnje vse drugač; že vladna osnova nove postave je prav pametno in pravično izdelana; kar bo še treba, bo dodal deželni zbor. V odbor za naprejšni pretres vladne osnove so bili izvoljeni gospodje: žl. Langer, Mulej, Derbič, Kozler, žl. Wurzbach, grof Gustav Auersperg, Vilhar.

Za tem je bila volitev odbornikov za naprejšni pretres nove postave zastran patronatov, cerkvenih in šolskih poslopij; izvoljeni so bili gospodje: žl. Strahl, Deschmann, tehant Toman, Krommer, dr. Skedel, Recher, baron Anton Zois.

Na predlog dr. Toman-ov, ki ga je podpiral dr. Bleiweis, je bilo določeno, da dobivanje vstopnic v deželni zbor vprihodnje ne bo več tako nepotrebno težavno, kakor je bilo dozdaj, in da se zlasti tudi unanjim ljudém, ki pridejo v Ljubljano, pa želijo v zbor iti, polajša vstop s tem, da vstopnice dobijo tisti dan, kadar pridejo in tudi že med sejo. Očitnost je prva pogodba ustavnega življenja. Danes so bili tudi sedeži zbornikov nekako drugač postavljeni, ker se je kazalo, da tako, kakor so zdaj bili, niso ugodni govornikom.

Ker so odbori za posvetovanje mnogovrstnih postav začeli svoje dela in še le potem, ko bojo saj nekteri teh dovršili svoje naloge, se more začeti občni zbor, tedaj ta teden ne bo občnega zbora.

---

*) Diplom in patent so Njih Veličanstvo podpisali tako-le: Franc Jožef. Dobro nam je délo to viditi z lastnimi očmí. Naj tistim šolskim in kancelijskim gospodom, kterim je naša sedanja, že od leta 1845 vpeljana in v vseh c. kr. zakonikih že davno rabljena pisava tolikšen trn v pêti, da jo denuncirajo za „panslavistično“, prepovedujejo in izbrisujejo, ta cesarjevi podpis bode autentično kazálo, da ta pisava je zdaj edino prava slovenska, vsaka druga je spaka slovenskih besed in imén. Vred.

Dopisi.

Na Dunaji 2. januarja. Y. *(Ozir na gibanje Slovencov v preteklem letu.)* Dolgo se že nihče ni oglasil iz Beča in tiho je bilo, kakor če bi nas ne bilo več tukaj. Pokazati pa, da smo poslednji čas preteklega leta prav veselo se radovali, se hočem ozreti v kratkem na vse naše veselice. Konec novembra in začetek decembra smo se zbrali dvakrat v veseli družbi vsi tukajšni slovenski dijaki in veliko naših južnih bratov. Lepšala je obakrat našo družbo premila neka naša rojakinja, ktera je prišla s svojim soprugom iz Ljubljane v Beč. Vidilo se je, da so ji globoko v srce segale mile pesmice slovenske in da jih je z velikim veseljem poslušala. Tudi gosp. dr. Toman je počastil obakrat našo družbo in jo povzdignil z iskrenimi svojimi govori. Komaj sta dobro minula vesela večera, je bila beseda, ktero je osnovalo slovansko pevsko društvo. Bila je 13. decembra. Posebno imenitna je bila pa ta beseda, kteri so dohajale vès večer pisma in brzopisi iz raznih slovenskih krajev, še zavoljo tega, ker je bil nazoč tudi vojvoda Mirko Petrović. Drugi dan po besedi gré deputacija Slovencov pozdravljat junaka črnogorskega, ki se ji za to čast s srčnimi besedami zahvaljuje in ko še posebno povdarja prijatelstvo avstrijanske vlade, ji reče, da upa od Boga, da ne bo dal poginiti Črnogore in pasti Turkom v pest. Pred odhodom gosp. dr. Toman-a smo se zbrali zopet. Ta družba pa ni bila samo slovenska, ampak občno slovanska. Prišlo je nekaj članov srejmske deputacije poslavit našo družbo in zbralo se je mnogo Srbov, Čehov in Hrvatov. Res lepo je bilo slišati v veseli govorici razne slovanske narečja. Poslednja veselica v starem letu pa je bila sv. Silvestra večer; razveseljevale so nas slovanske pesme in pričelo se nam je novo leto v lepem veselji. Bog daj, da nam tako veselo ostane, kakor se nam je pričelo.

V Gorici 6. jan. ⊙ — Prestopili smo ravnokar prag novega leta; ozrimo se še enkrat nazaj, da pregledamo lanski napredek tukajšnega slovenstva. Gorkomer narodnosti so zdaj pri nas po Slovenskem zraven šol sosebno čitavnice. Čitavnica ni „kazino“ v navadnem pomenu, temuč veliko važneja naprava, ki sega globoko v dušno življenje narodovo. Čitavnica goriška je in pomeni zanimiv kosček naše kulturne zgodovine. Naj pokažem tedaj, kako se je izcimila in začela, kako se razvija in napreduje. Ko smo prvikrat, mesca aprila pr. l. rožičke pomolili in svet razgledovali, ni bilo vreme za čitavnico še ugodno. Pravila čitavnice že spisane, bile so spet na stran položene. Mesca avgusta še le smo spet poskusili goloba izpustiti. Pretrgano nit smo na novo povzeli in v drugi polovici avgusta so bile pravila že oddane, kamor se je tikalo. Malo dní potem se je pokazalo, da nismo bili preslabi vremenski preroki. 30. avgusta namreč je imela tukajšna gimnazija svojo končno slovesnost. Nepričakovani radostni klici pri slovenski deklamacíi tistega dne zaznamujejo za našo reč pomenljivo dôbo; pokazala se je zbujena narodna zavest in moč tukajšnega slovenstva, kakor nikdar popred. Trezni in pošteni opazovavec te prikazni je moral priznati, da je bilo to plamen narodne zavednosti, ki je bil nenadoma kviško švignil. Nauk, ki smo si ga iz vsega tega posneli, je bil ta, da narodno čutje je že širje kroge prešinilo, kakor smo menili in da je treba za kladvo zgrabiti, dokler je železo belo. Pogum veljá, si mislimo, zastavo našo začnemo nekoliko drzneje razvijati in družnike za čitavnico očitno nabirati. Pravila pa so ležale takrat še zmiraj v Gorici. Sèm vmes spada imenitni slovenski shod v Ipavi 8. sept. Kar smo tam vidili in slišali, je pritisnilo še le pečat našim sklepom. Čitavnica je bila odsihmal nam geslo, nasprotnikom našim pa zabavljica. Slovenci in Neslovenci stikajo glave. Temu je čitavnica kamen pohujšanja, unemu drevo spoznavanja; ta nam zabavlja, uni se nam posmehuje, tretji nas celó denuncuje. Os in sršenov razdraženih se ni manjkalo. Inimici hominis pa — se vé — domestici. Naleteli smo pri nabiranji udov na večo mlačnost in nedolžnost, kakor smo se zanašali; mnoge je oparila neka plahota, pa sami niso prav vedili, zakaj?

Na vse to — post tot discrimina rerum — je dospela konec septembra že znana slovenska rešitev tržaškega namestništva, potrditev naših pravil. To je Goričane osupnilo; žal mi je, da nismo imeli tisti čas „Figara“ ali kacega tacega lista v Gorici; tvarine bi se mu ne bilo manjkalo. Čitavnica je bila odsihmal en vogue; gostivnice in kavarnice so je bile polne. Prve dni oktobra se je volil začasni odbor; od tistega večera je postalo zaupljivo, nad vsakoršen sum povzdignjeno, slavno Winklerjevo ime zastava našim zahtevanjem, poroštvo našim sklepom, jedro, ob kterem se enakošne čutja in mnenja vse v eno kristalizujejo. Marsikteri jezik se je skrčil; zaupanje se je povrnilo; protivnikom pa druge tolažbe ni ostalo, kot sladka nada, da čitavnica ne bo dalje, kakor eno leto obstala. — Oktobra se odbor pogostoma shaja; težav je bilo veliko premagati. Nepremakljivi sklep odborov je bil: „Dostojno v vsakem oziru.“ Treba je bilo goriškemu občinstvu imponovati, prisiliti ga k priznanju in spoštovanju naših poštenih namenov. Po tem takem se bo med drugim razumelo, da in zakaj smo se predrznili najeti za čitavnico najimenitniše in pripravniše stanovališče v Gorici za 650 fl. In glej! fortes fortuna juvat, naša predrznost je mestjane močnó osupnila; zasmehovanja in zabavljanja je bil skoraj konec, še celó zavidati so nam začeli.

10. novembra zvečer je bila čitavnica odprta. Vsa slovesnost je bila ta, da smo se kramljaje in — premišljevaje po najlepši goriški dvorani sprehajali. Slovenski glasovi so se odmevali v krasnih prostorih, slovenska noga je postopala po parketih, kjer je še pred malo leti vsa naša aristokracija in haut volèe svojo lepoto in zaklade svoje razkazovala. To je pomenljivo znamenje časa. Poreče mar še kdo, da ideja narodnosti je jalova?! Stabile-nova dvorana ima pa za naš razvitek že starejo zgodovinsko važnost. V tej dvorani so se namreč prvikrat v pričo goriške gospôde slovenski glasi slišali. Bilo je to l. 1855 (mesca marca) o priložnosti, ko je gimnazija rojstvo cesaričinje Sofije obhajala. Zanimivo je gotovo to, da tisti učenec, ki je takrat „Avstrije zvezdo“ govoril, stojí zdaj (kot kandidat pravdosredništva) na čelu naših borivcov za domačo reč in je bil pravi začetnik čitavnice. To je gosp. J. Tonkli, ki tačas rigorozuje na Dunaji, kamor je odšel brž po izvolitvi začasnega odbora. Težko smo ga 10. novembra pogrešali. — Kakor oktober med ustanovljanjem, tako prejde november med vredovanjem čitavniških zadev. Prve dni decembra pa je bila že prva domača veselica za 7. zvečer napovedana. Za eno reč nas je — po pravici povemo — še precej skrbelo — in to je bila poslednja tolažba za naše protivnike — za ženstvo. Omikanemu pevskemu spôlu je, kakor v raznih drugih zadevah, tako posebno v narodskih zahtevanjih važna naloga odločena. Koliko gospé in gospodičin — matere in hčere — premorejo, nam bo še le prihodnost popolnoma razodela. Uprašali smo se, ali bo naše omikano ženstvo toliko kreposti imelo, da se predsodkov znebí? Dobro smo namreč vedili, da železni obroči abotnih predsodkov so pri gospéh naših, morebiti bolj kot drugod, toliko tesneje in močneje, kolikor širje in bolj elastične so krinoline. Slovenec, ki se je hotel našim gospém bližati, mogel je dosedaj biti ogrnjen s plajščem laške ali nemške kulture. Prva veselica pa

nas je prepričala, da pred duhom novega časa, in v pričo dostojnega vedenja čitavničnega je zginil tudi ta grozeči oblak znad naših glav. Število gospéj in gospodičin, ki naše veselice obiskujejo, ni veliko manjše memo števila gospodov. (Kon. prih.)

V Gorici 7. jan. ♯ — Te dni je prišel od c. kr. tržaškega namestništva, ozirama od državnega ministerstva, silno važen razpis o šolskih zadevah. Znano je, da po prizadevanji, kakor sodimo, šolskega svetovavca g. Pavisič-a, se je bil vpeljal lansko leto v vse naše ljudske šole materni, kot učni jezik, in le v 3. in 4. razredu glavnih šol se je učila nemščina, pa le kot predmet. Ravno so se bili učeniki in učenci nove sisteme navadili, kar pride zdaj ukaz, da c. k. normalni šoli v Gorici in v Trstu se morate sopet v nemško spremeniti blizo kakor je bila poprej, in sicer zato, ker — gimnazija in realka ostanete nemške.

Iz celjskega okraja 1. prosenca. Veseli smo v 50. listu lanskih „Novic“ vabílo na naročbo izvirne epičke pesmi „Veronika deseničká“ brali. Bojé se vendar, da za nas prva obširna epička pesem zavoljo malega števila naročnikov zagledala ne bi belega dné, moramo povedati svojo, ki smo to pesem brali v rokopisu. Pesem, zložena v 17 petjih, je izvirna in čisto slovenska, tako lepo in veličastno zložena, da se bo mogla najboljšim národnim pesmotvorom prištevati. V nji veje pravi duh naših narodnih pesem. *) Porok tega nam je pesnik sam, prost kmet (poeta nascitur) v Črešencah blizo Konjic, kteri ni še masla ptuje kulture dosti okusil. Na vsaki način bo ta pesem saj dokaz, da naš kmet ni tako zabit kakor naši nasprotniki mislijo. Priporočamo tedaj to pesem vsem rodoljubom, gospodom in kmetom; gotovo jim ne bode žal za tiste male krajcarje, ktere bodo dali za to mično delo. Ker nima pesnik sam osebnih prijatlov, bi dobro bilo, da bi saj v vsakem mestu se kak domorodec našel in naročnikov naberati htel. Več rodoljubov.

Iz Radoslavic na Štaj. 4. prosenca. — Dovolite ljube „Novice“, da vam tudi prost kmetič kaj piše, in vam razodene stan, žalost pa veselje, ktero štajarski Slovenci naše okolice vživamo. Pri nas se ljudje čedalje bolj zavedajo svojih pravic. Ne motim se tedaj, ako pravim, da zavoljo narodne zavesti in ljubezni do našega milega maternega jezika naša malonedeljska fara stojí v prvi vrsti štajarskih Slovencov. To národno omiko in znanje našega lepega jezika ima že prvi temelj od rajnega in nepozabljivega Antona Krempl-na, nekdanjega župnika naše fare. Čeravno o narodnosti veselo napredujemo, se vendar tudi ne manjka ljudí, ki nam ne privošijo, da bi se nam ravnopravnost narodna merila po taki meri, kakor jo je cesarjeva veličastna beseda izgovorila. — Nedavno je neki nasprotnik našega jezika poslal po srenjskih županijah neko nemško pismo v podpis, v kterem vse druge pravice brani in zagovarja, le našo národnost je modri Natan pozabil. To pismo naj bi tudi se po nemško podpisalo in potem poslalo našemu deželnemu poslancu častitemu gospodu Antonu Globočnik-u. Ko pa omenjene limance prirómajo do naše soseske, jih naš hvalevredni župan gosp. Jožef Razlag brž spozná za nevarno stvar; porazumivši se tedaj s svojim odborom postavi na čelo nemškega sledeče slovensko pismo: „Blagorodni gospod! Kakor je istina, imajo vsi narodi tega sveta enakopravnost, že v začetku od svojega Stvarnika! To resnico spoznavši so Njih Veličanstvo svetli cesar z diplomom od 20. okt. 1860 podelili vsem narodom svojega cesarstva enakopravnost. Da bi pa tisto tudi mi Slovenci brez zamude dosegli, smo si zbrali svoje zastopnike v deželnih in državnih zborih, naj bi tam našo voljo in želje in skeleče rane razodeli, in nam po pravi poti pripomogli, da moremo vse to dospeti, kar je za blagor narodov in srečo mnogojezične Avstrije. Le tistikrat, kadar ne bode noben narod pod oblastjo naroda, bomo zamogli koristni biti sebi, in tako ravno vsem zunajšnim in notranjim nevarnostim s krepko roko se ustaviti. K temu pa je potrebno, da se ustanovijo koristne naprave, ktere bodo skrbele za blagor carstva, narodov in občin, da ne dosežemo samo dolžnosti, temuč tudi pravice; da bomo kolikor je mogoče enaki s pravicami tujih narodov. Kakor se dobra deca vtečejo k svojemu očetu, tako tudi zaupaje, da nas ljubite, hitimo k Vam! Vaše ime, kakor prvaka ljutomerske okolice, bode Vašim decom in potomcom Vaše slavne rodovine v čast in slavo. Ker nam je znano, da so Nj. Veličanstvo, cesar ukazali, da se ima deželni zbor sklicati ter važne reči v pretres vzeti, kakor je: občinska postava, podlaga novorojene ustavne Avstrije, itd. smo si svesti, da se bote tudi potegnili za naš narodni jezik v šole in kancelije, da ne bomo kakor sužni pod tujim jarmom. Roka Gospodova naj čuje nad Vami!“ — „Vam pa, gospod N..., kteri ste spustili tisto neugodno pismo po slovenskih županijah, kaj se nek nad nami toliko spodtikavate? Pustite nas Slovence pri miru, ker naše zahtevanje je le, da Slovenci ostanemo Slovenci.“ — Da pa v naši soseski veje pošteni duh slavenski, priča tudi to, da smo ravnokar izvolili si za častne naše srenjčane: gosp. dr. Janeza Bleiweis-a, gosp. dr. Lovro Toman-a in gosp. dr. J. Rad. Razlag-a. — Srečna vsaka srenja, ktera ima pravične odbornike in zvestega predstojnika, kakor jih ima skoraj cela malonedliška fara!

Anton Božič, odbornik.

Iz Loke. S. — V nedeljo 4. dne t. m. smo obhajali v naši čitavnici drugo besedo. Dasiravno ni bila tako slovesna, kakor prva, smo se vendar prav dobro radovali. Program besede nam kaže, da so se spevi vrstili z deklamacijami tako-le: 1. „Vojšakom za slovó“, kor Gerbec-ov, 2. deklamacija „Ludmila“ L. Tomanova, 3. „Strunam“, čveterospev Mašek-ov, 4. tombola. Po tomboli nam je gosp. predsednik gosp. dr. L. Toman-ovo pismo prebral, v kterem se odboru zahvaluje, ker ga je naša čitavnica za častnega uda izvolila; po dokončanem branju so od vseh strani živioklici doneli dr. Lovro Toman-u, 5. deklamacija „Trojna ljubezen“ Krek-ova, 6. igra s pišalkami, dvospev „Večernica“ Sadar-jev, spremljan z glasovirjem, 7. „Luna“, čveterospev Vavken-ov, 8. igra na glasoviru, 9. deklamacija „Slovó od mladosti“ Prešern-ova, 10. samospev „Sarafan“, 11. „Ne vdajmo se“, kor M. Vilhar-jev. Govori in pesmi: vse je prav lepo bilo; zastran petja se zahvalujemo še posebno gospodu C., ki je iz Ljubljane nam prišel pomagat peti. Vidi se očitno, da naša čitavnica prav veselo napreduje; vsaki večer se nas obilo zbera v nji. Nekteri čitajo časnike, kterih sedaj 15 štejemo, drugi igrajo in tretji se zopet pomenkovajo o občekoristnih rečeh, tako, da je naša čitavnica tako rekoč praktična učilnica postala, v kteri se v vseh vednostih lahko zrnica naberajo za javno življenje. Marsiktero laž smo mogli sicer že o naši čitavnici požreti; al to nas ne briga nič, ker nam vest nobenega pregreška ne očita. Velika žalost je vse ude navdala, ko smo zvedili, da je te dni naš ud gosp. L. Boncel, fužinar v Železnikih, umrl. Vrl domorodec je bil; naj mu bo zemljica lahka!

Iz Ljubljane. Zbor deželni se je začel v četrtek; obširniši popis se nahaja v današnjem listu. Drago nam

*) Ker nismo pesmi sami brali, se vé da prepuščamo odgovornost zato g. dopisniku, pa zaupamo, da ima tudi zmožnost kritike. Kaj pa, ko bi pesnik hotel saj eno petje razglasiti za pokušnjo? Vred.

bo, ako nam častiti naši dopisniki tudi iz drugih slovenskih dežel ob kratkem naznanjajo imenitniše rečí.

— Društvo katoliških rokodelskih pomočnikov je v nedeljo popoldne v reduti napravilo gledišćno igro v nemškem jeziku pod naslovom: „Hochmuth vor dem Falle“, pred ktero, ker se z igro zlo ujema, je kratkočasno pa obširno pesem Malavašičevo: „Kako se pride iz vajšnice na slamo“, prav dobro govoril g. Rus, znani slovenski govornik te družbe. Tudi igro je 15 družbenikov prav dobro izpeljalo, in zlasti dva sta se vrlo obnašala. Pa tudi s pesmami, slovenskimi in nemškimi, so bili poslušavci prav zadovoljni, tako, da gré družbenemu vodju gospodu prof. dr. Vončin-u nova hvala, da neutrudljivo skrbí za duševne veselice svojih ljudí. Dvorana je bila polna in ploska obilo. Počastili so to veselico tudi Njih eksc. gosp. c. kr. deželni poglavar, svetli knezoškof in drugi spoštovani gospodje itd.

— Na večer v nedeljo se je prvikrat odprla vélika dvorana čitavnice. Ker ni še vsa od konca do kraja vredjena, ni bila še tako olišpana, kakor bi bilo treba za večo slovesnost, ktera je odložena na Vodnikov dan 2. februarja. Razun družbenikov in družbenic, ki se jih je snidlo toliko, da zlo prostorna dvorana je bila skor že premajhna, je počastilo nekoliko deželnih poslancov in med njimi tudi gosp. dr. Toman to veselico. Dr. Jan. Bleiweis, kot odbornik za „besede“, je v imenu vseh pričujočih svoje srčno veselje razodel, da imamo danes tudi ljubljenca našega naroda, gosp. dr. Toman-a, v svoji sredi, ki se tako možato poteguje ravno za to, kar je namen čitavnice naše: djansko omiko in oliko maternega našega jezika. Dr. Toman, z nadušenimi živio-klici sprejet, se ginjenega srca zahvaluje za tak prijazni sprejem. Potem se je začela beseda. Petje je vodil danes gosp. prof. Nedved sam. Kakošne izvrstne glasove imajo g. pevci čitavnice naše, kako izurjeno in navdušeno pojejo, smo slišali prav še le danes v dvorani, ki je tako dobro akustično zidana, da se odmevajo glasovi kakor najčistejši zvonovi. Peli so tri zbore (kore), med kterimi je poslednji češki „Milenka“, težak sicer pa neizrečeno lep, poslušavcom tako segel v srce, da so ga mogli dvakrat peti. Tudi dr. B. Ipavcova krasna „Domovina“ in zbor Lisinskega sta jako dopadla. Govoril je dalje neki mlad, skoz in skoz poetičen gospod „Smrt črnogorskega junaka“, ki je, kakor Tomanova „Ljudmila“, ki jo je govorila domoljubna gospá, izbudil občno radost. Po končani „besedi“ se je začel ples; stavimo, da oče „pust“ sam, če bi bil vidil gospé in gospode, bi bil zadovoljen z veselo družbico. Ostali pa, ki so najbolj veseli, če se drugi namesti njih sučejo v krogu, so v prijaznih pogovorih pri mizah obsedeli. V najlepšem redu se je, ko je petelin že trikrat zapel po polnoči, končala prva ta veselica v novi dvorani.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. Deželni zbor se je začel 8. dne t. m. Začetek je bil podoben drugim; c. k. deželni poglavar je zboru izročil ravno tiste vladne predloge, ki jih je dobil krajnski.

— C. kr. ministerstvo dnarstva je sklenilo, naj jenja v kancelijah tako imenovano upravno leto (Verwaltungsjahr), ki se je začenjalo vsako leto o vseh Svetih in trpelo do druzih vseh Svetih. Kakor se navadno leto začne 1. prosenca (januarja), tako naj tudi upravnemu letu vprihodnje bode ta dan začetek.

— Dunajčani še zmiraj pokoljejo leto in dan veliko kónj, kterih meso v mesnicah prodajajo, funt prednje četrti po 8, zadnje po 10 kr.; lani so poklali 1280 kónj, — 32 manj memo predlanskim.

Koroško. Iz Celovca. Po navadnem začetku deželnega zbora, kteremu so bili enaki predlogi vladni izročeni, je obveljal sklep, naj se brzopisni zapisniki prikladajo „Klagenfurtarci“ in vrh tega naj se napravi še 200 iztisov za službine potrebe. Poslanec g. Einšpieler se je potegoval za slovensko prestavo in razpošiljanje županijam slovenskih krajev; al ni mu obveljalo! Slovencom ni treba vediti, kaj se godí v zboru. Za to pravično zahtevo „Presse“ po svoji navadi obrekuje vrlega Einšpielera. To je hvala, ako se terjajo ustavne pravice vsakemu narodu!

— Kdor čaka, dočaka. Tudi po naši deželi se bodo kmali vozili tisti vozovi, ki jih vodeni sopár goni, ker razun železnice iz Maribora se pridno izdeluje železnica med Beljakom in Celovcom.

Primorsko. V Gorici in Poreču sta se 8. dne t. m. začela deželna zbora; vlada jima je izročila predloge kakor drugim zborom.

Štajersko. Iz Gradca. Ravno tisti vladni predlogi, kakor drugod, so bili tudi našemu deželnemu zboru izročeni; vrh teh pa tudi cesarski diplom v slovenskem jeziku, kterega je že v 1. zboru deželnem zahteval rodoljubni poslanec Herrmann.

Česko. Iz Prage. Deželni glavár grof Nostic je začel 8. dne t. m. deželni zbor z nagovorom v nemškem jeziku, njegov namestnik dr. Wanka pa v českem jeziku, kteremu so sledili slava-klici cesarju, domovini in močni edini Avstrii. Cesarjev namestnik baron Kellersperg govorí najprej v českem jeziku, potem v nemškem in zaupanje razodeva, da se bo z edinjeno močjo srečno dovršilo važno delo. Kolikšna je stranka centralistov, kolikšna federalistov, se še ne vé. Narodna stranka ne bo brez potrebe sprožila narodnih zadev.

Marsko. Iz Brna. Našemu deželnemu zboru so bile predložene osnove občinske postave, postave za grajšinske občine in za okrajne zastopništva (Bezirksvertretungen).

Šlezija. Iz Opave. Kakor povsod, tako se je tukaj začel deželni zbor. Natiskovanje brzopisnih zapisnikov v českem in poljskem jeziku je bilo iz „Opportunitätsgründen“ — za zdaj odloženo!

Trojedina kraljevina. Iz Kotora se piše „Glasonoši“, da je preuzvišeni škof djakovaški Strossmajer daroval sopet „matici dalmatinski“ 300 gld. in obljubil ji še 700 gld. „Kao od Boga nam je poslat izvanredni muž“ — piše dopisnik — ki je uzor najlepših krščanskih i gradjanskih krepostih.“ — V Zagrebu bojo razstavo obrtnijsko in gospodarsko napravili prihodnje leto.

Ogersko. Iz Pešta. Za naš deželni zbor še ni nič upanja po tem, kar se bere v mnogih, tudi vladnih časnikih; državni minister Schmerling in pa dvorni kancelar Forgač sta si spet nek zlo navskriž. —

Nemčija. Iz Berolina. Da ima pruska vlada spet veliko žolca zoper avstrijansko vlado zavolj nemško-zveznih zadev, se kaže vsaki dan v časnikih; pa pruska vlada je vroče krví, ki se spet kmali ohladí, in se bo ohladila zlasti zdaj, ker ima minister Bissmark domá dosti posla z ustavno stranko.

Podonavske knežije. — V Bukureštu izhajajoči časnik „Romanul“ silno kuri vladi Kuzovi, naj se gledé srbskega oboroževanja tudi ona na boj pripravi, ki se utegne na spomlad uneti, da knežii ne padete Rusom v roke.

Turško. Sultan je ukazal, naj se mu vsaki teden podá sostavek iz tujih časnikov, da zvé, kaj se godí — domá na Turškem!

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**